

Heterocerius

NR. 7

**Nyhedsbrev for
danske
Coleopterologer**

April 1998

Entomologisk årsmøde 1998

Af
Palle Jørum

I år var det Århus Entomologklub der stod for afholdelsen af det årlige ento-mologmøde; det fandt sted på Natur-historisk Museum, lørdag d. 7. - søndag d. 8. marts. For tidligt ankomne var der mulighed for at få lidt til ganen, inden formanden for Å.E. åbnede mødet lørdag kl. 13.

Sædvanen tro var der udstillinger af dyr, bøger, fangstgrej og lignende. Udstillingerne var henlagt til et af Bio-logisk Institut's lokaler lige over for museet.

Lørdag

Eftermiddagen kunne tilbringes som man nu havde lyst: Til en snak med gode venner eller bekendte, til at for-

øge bogsamlingen med indkøb fra Peder "Apollo" Skou's medbragte varer, eller til at se på de udstillede insekter. For billefolkene var der vist ikke så meget at hente i udstillingen, der praktisk taget kun omfattede sommerfugle. Mon ikke det var værd at overveje at medbringe lidt biller til det næste årsmøde?

Billefolkene benyttede en del af lørdag eftermiddag til at drøfte emner af fælles interesse. Til denne del af mødet var følgende mødt op: Michael Hansen, Palle Jørum, Viggo Mahler, Eivind Palm, Jan Pedersen, Knud Pedersen, Karl Johan Siewertz Poulsen og Jan Boe Runge.

Spørgsmålet om hvem der skal redigere "Fund af biller i Danmark 1997" blev hurtigt afgjort. Det blev Michael, Jan P. og Jan R. samt Eivind. Der forelå før eller i forbindelse med mødet fundlister fra følgen-

Side 1

*

de: Kristian Arevad, Peter Neerup Buhl, Michael Hansen, Mogens Holmen, Palle Jørum, Henning Lilje-hult, Viggo Mahler, Ole Martin, Ole Mehl, Eivind Palm, Jan Pedersen, Mogens Rudkjøbing, Jan Boe Runge, Karl Johan Siewertz-Poulsen, Ole Vagtholm-Jensen.

Derefter gik vi over til at snakke om den planlagte nye billefortegnelse.

Projektet har jo været drøftet nu igen -nem flere år, og der var enighed om, at arbejdet nu snart må komme i gang.

Vi har afventet at Gunnar Pritzl skulle få scannet den gamle "Victor-Fortegnelse" ind på PC, sådan som han tidligere har lovet det. Desværre var Gunnar ikke mødt op, så ingen var i stand til at sige, hvor langt han er kommet i processen. Michael kunne fortælle, at Gunnar også arbejder med at konvertere alle lokaliteter fra Geodætisk Instituts kort til faunistiske distrikter. Michael har gennemgået alle arter med hensyn til synonymer - dette arbejde er stort set afsluttet.

Han fremviste desuden to eksempler på, hvordan teksten til de enkelte arter i fortegnelsen kan struktureres.

Vi blev enige om, at der afholdes et møde i redaktions-gruppen medio august - til den tid håber vi så, at Gunnar er færdig med sit arbejde, og under alle omstændig-heder vil vi på dette møde fordele arbejdsopgaver og så gå i gang med projektet.

*

Heterocerus bringer resultatet af de efterlysninger af fundoplysninger om en række arter, hvis status er uafklaret (se andet sted i dette nummer af Heterocerus). Det drejer sig om arter, der i fortegnelsen er benævnt almindelige, ret almindelige eller lignende, men som vi tror er sjældnere end som så - måske fordi de er gået tilbage i nyere tid. Michael og Jan P. har brugt energi på at gennemgå arterne i museums-samlingeme - og ved årsmødet tilbragte de adskillige timer på entomologgangen og nåede faktisk igennem Nat. Museums kasser med de pågældende arter.

Redaktionen af Heterocerus efterlyser stof til det kommende nummer. Der må mellem flere billefolk -unge som ældre- være nogle der har haft spændende oplevelser på deres ekskursionsture der kunne være interessant at bringe.

Ved 18-tiden sluttede eftermiddagsseancen på museet, og de af os, der skulle deltage i fællesspisningen, begav os til Studenternes Hus - "Stakladen". Her var der dækket op til stort tag-selv-bord med en lækker menu bestående af gravad laks, rejer med vilde ris, steg og skinke, flødekartofler - siden ost. Der-efter kage og kaffe i de tilstødende saloner, hvor snakken og det kollegiale samvær fortsatte.

I denne del af mødet var vi desværre kun fire coleopterologer tilbage - de øvrige var af forskellige årsager nødt til at nøjes med den første del af årsmødet.

Side 2

*

*

*

Søndag

Formiddagen bød på en stribe af korte indlæg. Deres udsendte medarbejder nåede ikke frem før ved godt 10--tiden (årsagen skal der ikke bores i!) og gik dermed glip af et par af de første indlæg. Jeg kom ind under Per Stadel Nielsens spændende beretning om Høvblege på Høje Møn - en lokalitet, der er lige interessant for sommerfugle- og billefolk. Per fortalte om statens opkøb i 1994 af et betydeligt areal i tilknytning til den "klassiske" Høvblege-lokalitet og om de plejeforanstaltninger, der siden har været i gang på stedet, omfattende især mekanisk buskrydning, høslæt og afgræsning. Målet er at få genskabt det åbne overdrevspræg, der tidligere kendetegnede bakkerne. De to store seværdigheder blandt sommer-fuglene på Høvblege, Sortplettet Blåfugl og Timian-Køllesværmer, havde begge vist markant fremgang i 1997 - hvorvidt det er resultatet af naturplejen, er det for tidligt at sige noget om. Der burde helt oplagt ske en lignende overvågning af nogle af billerne på Høvblege som den, der finder sted for sommerfuglenes vedkommende. Blandt de øvrige indlæg påkaldte Peter Gelstrups lille beretning om skovflåten og sygdommen borreliose sig stor opmærksomhed - og her var bestemt også noget af interesse for billesamlerne. Peter gav et kort rids af sygdommens årsag - den proptræk-kerformede Borrelia-bakterie, der er beslægtet med syfilis-bakterien (begge er spirochæter)

- og forløb, sammen med lidt informationer om skovflåtens biologi. Han gav gode råd om den korrekte feltmæssige udrustning, hvis man bedst vil undgå at få flåter på sig: Ifør dig sokker og træk dem uden på bukserne (disse skal så være lange, må man gå ud fra). Vær iført støvler brug lyst tøj - så kan du bedst få øje på flåterne. Og hold så øje med hvad der rør' sig på tøjet sådan ca. hvert 3. minut. Jeg ved ikke hvordan du vil have det i den mundering på en hed sommerdag - jeg foretrækker den alternative mulighed: At tage et bad efter dagens strabadser og så gennemgå korpuset for eventuelle ubudne gæster i form af flåter. Får man dem af inden der er gået 24 timer, er det ifølge Peter stadig god latin at hævde, at der ikke skulle være risiko for Borrelia-infektion. Det tager nemlig et døgn tid for

Side 3

*

*

*

flåten at få anbragt sit frygtindgydende "tandsæt" i kødet og få det gjort klart til blodmåltidet. Og først da vil eventuel overførsel af bakterier ske, i forbindelse med at flåten spytter i bidsåret. Flåter, der har bidt sig fast, bør straks fjernes. Der var livlig debat om den rigtige metode til at få fjernet utøjet. Peter pointerede, at gamle husråd om at smøre flåten ind i fedt, olie og lign. er absolut virkningsløse og klart må frarådes. Det samme gælder rådet om at "nulre" flåten til den selv giver slip - i bedste fald er det uden effekt, i værste fald opnår man at presse flåtens tarmindehold med *Borrelia*-bakterier ind i såret. Peter anbefalede brug af en skarp kniv til at skrabe flåten af. Andre anbefalede en pincet. Frank Jensen har sin helt egen metode: Han medbringer altid en lighter og en nål. Opdager han at en flåt sidder på sig, varmer han nålen op til den er rødglødende. Så jager han den i udyret -og den brændende varme nål vil så samtidig tage livet af eventuelle bakterier. Først derefter fjerner han flåten. At borreliosen skal tages dybt alvorligt, efterlod indlægget og debatten absolut ingen tvivl om. En del entomologer har af egen bitter erfaring lært, at sygdommen kan være særdeles ubehagelig.

Søndagens række af småforedrag, hvoraf ingen omhandlede biller, sluttede ved 12-tiden. Herefter var der mulighed for at få en let frokostenretning, hvorefter det gik hjemad. ●

Arter der skal meldes fremover

"Resultatet af efterlysningskampagnen"

I *Heterocerus* nr. 6 blev efterlyst en række arter, hvis status trængte til nærmere afklaring.

På basis af de indkomne svar har redaktionen af "Fund af biller i Danmark, 1997" skønnet at følgende arter, der tidligere har været betragtet som mere eller mindre almindelige, nu må anses for sjældne. De skal medtages i fremtidige fund indberetninger:

Colon barnevillei Kraatz
Colon viennense Herbst
Phyllodrepa nigra (Gravenhorst)
Euplectus signatus (Reichenbach)
Stenus nanus Stephens
Xantholinus laevigatus Jacobson
Mycetporus baudueri Mulsant
Falagria caesa (Erichson)
Oxyomus silvestris (Scopoli)
Gnorimus nobilis (Linnaeus)
Hydrophilus aterrimus Eschscholtz
Gnathoncus buyssoni Auzat
Margarinotus neglectus (Germar)
Cyphon palustris Thomson
Malthodes fuscus (Waltl)
Malthodes brevicollis (Paykull)
Malachius aeneus (Linnaeus)
Hippodamia septemmaculata (Deg)
Blaps lethifera Marsham
Anoplodera sanguinolenta (L.)
Plateumaris braccata (Scopoli)
Donacia crassipes Fabricius

Side 4

*

*

*

Cassida sanguinolenta Mliller
Cassida prasina Illiger
Chrysolina gypsophilae (Klister)
Longitarsus ochroleucus (Mars.)
Longitarsus gracilis Kutschera
Longitarsus holsaticus (Linnaeus)
Mniophila muscorum (Koch)
Psylliodes sophiae Heikertinger
Cryptocephalus hypochoeridis (L.)
Hypera arundinis (Paykull)
Lixus paraplecticus (Linnaeus)
Liparus coronatus (Goeze)
Bagous lutosus (Gyllenhal)

Favre nye elektroniske bille-verden "Coloradobillen som detektor"

Af
Jan Boe Runge

Tyske forskere vil omdanne coloradobil-len til en detektor, som skal advare mod billens angreb på kartoffelmarker.

Billen benytter duften af et specifikt kemisk stof - cis-3-hexen-1 -01 - der udsendes af kartoffelplanten, for at kunne finde og angribe planten. Jo kraftigere duft, desto kraftigere et elektrisk signal modtages der af billens følehorn.

Michael Schoning, fra forskningscenteret i Julich i Tyskland har udnyttet denne strøm ved sine undersøgelser. Til laboratoriebrug, sidder en levende bille fastklæbet på en silicium-chip og fungerer her som en

»biologiske duftdetektor«. Den ene af dens følehorn er neddyppet i en klæbrig elektrolyt-opløsning, som har forbindelse til en FET (field effect transistor). Kredsløbet sluttes af en platinnål stukket ned i billen. Når kartoffelduften rammer antennen, ændres spændingen i billen.

Ideen er nu, at bønderne først skal sprøjte markerne, når der rent faktisk er et billeangreb i gang.

Det elektriske kredsløb er i øvrigt så lille og let, at det - sammen med en radiotransmitter - vil kunne monteres på en fritlevende bille. Så kan man følge billens veje gennem luften og forsvare sig, når den ankommer til kartoffel-planterne. Militæret er også interesseret i teknikken. Monteret på insekter, som opsøger mennesker ved deres duft, kan den hjælpe med at spore fjenden. Man kan i øvrigt godt nøjes med at have selve antennen - og ikke hele billen - monteret i apparatet, men så overlever systemet kun i 10-12 timer.

Læst i New Scientist. 25.10.97

*

*

*

*

*

Så blev bombarderbille-lokaliteten fredet!

Af
Palle Jørum

Efter adskillige års tilløb er den eneste danske lokalitet for bombarderbillen, *Brachinus crepitans*, nu blevet fredet. At lokaliteten findes på det sydlige Bornholm, ved Sose, kommer næppe bag på mange af dette blads læsere. Her har arten været kendt siden 1870. I 1992 rejste Danmarks Naturfredningsforening fredningssag for et 7 ha stort areal ved Sose for at sikre bombarderbillen, som blev anset for at være stærkt truet. Truslerne var mange og af meget forskellig karakter. Således havde Bornholms Amt foretaget et voldsomt attentat på lokaliteten ved at anlægge en cykelsti på nordsiden af Rønne-Neksø-landevejen, gennem dele af de allerbedste områder for bombarderbillen - og der har været planer om at lave en tilsvarende cykelsti på sydsiden. Yderligere har dele af området været udsat for tilplantning ("vildtpleje!"), tilgroning, planering og periodevis for stærk fåregræsning - så det er såmænd lidt af et under, at billen stadig er der. Det er nu tilsyneladende heller ikke mange individer, der er tilbage. Da fredningssagen har været indbragt for Naturklagenævnet, har jeg i sommeren '97 for nævnet været sendt på "mission" til Sose for at se, om billen stadig lever på stedet. Og det var bemær-

kelsesværdigt, at jeg næsten kun fandt den uden for det påtænkte fredningsområde - få meter fra fåreindhegningen på nordsiden af landevejen, langs kanten af en bygmark. På basis af denne iagttagelse er det lykkedes at få udvidet fredningsområdet til også at omfatte dele af dette dyrkede jordstykke. Inden for det udpegede fredningsområde fandt jeg, trods ihærdig søgen og efter at have nedgravet en del "fangglas", siger og skriver et eksemplar af billen, på sydsiden af landevejen.

Skal bombarderbillen fortsat overleve ved Sose, er det ganske givet nødvendigt at sætte ind med passende plejeforanstaltninger - og det skal helst ske hurtigt. Hertil hører antagelig en mild form for mekanisk jordbearbejdning, formentlig gentaget med nogle års mellemrum.

Læsere af EFU's "Bladloppen" vil vide, at det i høj grad var på initiativ af Lars Trolle og Mogens Hansen, at naturfredningsforeningen fik udarbejdet det fredningsforslag, der nu har resulteret i fredningen af området. Forhåbentlig til gavn for bombarderbillen og de mange andre interessante billearter, der gennem årene er fundet ved Sose. Som en del af fredningsbestemmelserne er der indført et tidsbegrænset forbud mod indsamling af insekter inden for fredningsområdet. Forbudet gælder for en periode på 10 år. Der kan søges om dispensations herfra ved Bornholms Amt.

●
Side 6

*

*

*

Celluloseklister til montering af insekter på kartonstykker

Af
Hans Gønge!

Det er mange år siden, jeg forsøgsvis afprøvede cellulosetapet klister til montering af biller på karton i stedet for det traditionelle binde-middel tragant. Straks var jeg klar over, at jeg aldrig mere ville komme til at bruge tragant.

Celluloseklister er nemt og hurtigt at blande med vand til en lækker gennemsigtig og homogen masse, som er mindst lige så nem at arbejde med som tragant. Ligesom tragant tørrer celluloseklister usynligt op på kartonen også uden at efterlade en skinnende overflade og det er ligeledes let genopløseligt med vand. Det er stærkere end tragant, men det vigtigste er dog, at man med celluloseklister undgår alle de problemer og besværligheder, som Jan Boe Runge så malende har beskrevet i sin artikel om tragant i Heterocerus nr. 6.

Og så kan det købes hos enhver farvehandler.

Konklusion: Jeg har kun gode erfaringer med celluloseklister.

Et PS fra Palle Jørum til Hans Gønges anbefaling af tapetklister: Jeg har som Hans i mange år brugt tapetklister i stedet for tragant og kan helt tilslutte mig hans betragtnin-

ger. En særlig kraftigt klæbende type, som jeg har brugt på det sidste, og som jeg varmt kan anbefale, hedder: "Optalin" Instant Special-Tapetklister (Made in Germany / Siche/- Werke. Hannover).

Der er tale om et methylcellulose produkt.

Så til alle tragantister: Kom ind i det 20. århundrede - mens det endnu kan nås!

Danske navne på danske biller

Af
Palle Jørum

"Projekt Danske Dyrenavne" har til formål at registrere og standardisere anvendelsen af danske navne på danske insekter og andre hvirvelløse dyr.

Deltagere i dette projekt har tidligere ud-sendt en bog med danske navne på dagsommerfugle og bladlus, og nu foreligger en bog om navne på biller.

Forfatterne er Søren Breiting, Jørgen Jørgensen, Karsten Schnack og Bent Troen. Undervejs har de arbejdet sammen med flere billesagkyndige, der har leveret forslag til nye navne og kommenteret nogle af de eksisterende navne i litteraturen.

Bogen indeholder danske navne på ca. 1200 billearter.

Jeg går ud fra, at et af formålene med at give så mange arter som muligt et dansk navn har været at få

Side 7

*

*

*

*

specialister til at bruge de danske navne sideløbende med de latinske, specielt når man ønsker en publikation læst af et bredere publikum. Hvis det er rigtigt, så synes jeg der er en væsentlig mangel ved bogen. Det opdagede jeg, da jeg her for nylig skulle sætte danske navne på de rødlistede biller. Det var et meget om-stændeligt arbejde. Årsag: forfatterne har valgt at bringe navnene i alfabetisk rækkefølge og ikke i systematisk rækkefølge. Først følger en alfabetisk oversigt over de danske navne, derefter en til-svarende med de latinske. Når man med andre ord sidder med en artsliste ordnet systematisk og skal have tilføjet de danske navne, så skal man for hvert enkelt navn slå op i den latinske oversigt for at finde det danske navn - hvis der er et sådant.

Det ville selvfølgelig have krævet en del mere spalteplads også at bringe en systematisk ordnet navneoversigt - men hvor ville det have været dejligt at have den, og mon ikke vores tilbøjelighed til at bruge de danske navne som led i "populariseringen" af vore småkræ ville være steget en ekstra tand med en sådan oversigt?

Trods dette er bogen bestemt værd at anskaffe, og det er indimellem ganske fornøjeligt at studere de mere eller mindre fantasifulde, og måske ikke altid lige træffende navne.

Der bliver ganske givet behov for revisioner hen ad vejen.

Litteratur:

Breiting S., J. Jørgensen, K. Schnack, B. Troen (1997): Danske navne på danske biller. Danmarks Pædagogiske Bibliotek på Danmarks Lærerhøjskole, Emdrupvej 101, 2400 København NV.

Har du pladmangel i samlingen? "En kommentar til Gerhard Jankowski's samling"

Af

Jan Boe Runge

Sidste år modtog jeg et 'særtryk' fra Klaus Renner, Naturkunde-Museum i Bielefeld. Han har skrevet en artikel over emnet: "*Die Kafersammlung von Gerhard Jankowski. Eine einzigartig Datenquelle und ihre Auswertung. I. Teil.*"

Under gennemlæsningen af artiklen, kunne jeg ikke dy mig for at 'trække lidt på smilebåndet', og spørge? »Findes der virkelig sådanne samlere«. Ikke for at kritisere Jankowski's samle metode men fordi - det efter min mening - er så ekstremt og noget af det mest yderliggående jeg har læst eller hørt om.

Her et kort afsnit oversat fra tysk til dansk:

"Gerhard Jankowski havde åbenbart taget samtlige biller han fandt ude i naturen med til sin samling. Han havde ikke specia-

Side 8

*

*

*

*

liseret sig i nogle bestemte familier, og heller ikke udeladt nogle, selv ikke *Ptiliider*. Nogle arter er derfor repræsenteret med over 100 eksemplarer. Systematikken følger for de store familier i det væsentlige Reitter, men ved mindre familier og slægter, var det pladsen i kasserne der havde det stærkeste argument. Præparationen, specielt for de små dyr, var udført yderst pladsbesparende. Kartonstykkerne til opklæbningen, var for 2 mm store biller kun 5 mm lang og 2-3 mm bred. Ekstreme 'etagebiller' var hans kendetegn: For nogle befandt der sig over 20 kartonstykker på en nål. På denne måde kunne der på et kun 2 x 4 cm stort areal være placeret op til 500 biller. Den komplette samling -formodentlig over 150.000 eksemplarer - var anbragt i omkring 50 kasser af en størrelse på 40 x 50 cm foruden 40 mindre kasser. Alle var papkasser, og det var først hans enke der begyndte at anbringe de første billefamilier i trækasser."

Artiklen fortsætter med en beskrivelse af etiketteringsmetoden, der også var noget 'problematisk' at tyde, samt en beskrivelse af nogle af de mest sjældne biller i samlingen. Arter der ikke tidligere var meldt fra Westfalen.

Litteratur:

Renner, K. (1997): Die Käfersammlung von Gerhard Jankowski, Eine einzigartige Datenquelle und ihre Auswertung. I. Teil. Mitt. Arb. Gem. ostwestf.-lipp. Ent. Band 13 (Heft 1). Bielefeld.

Efterlysning af danske maskebiller, Lycidae

Af
Ole Martin

Lokalitet, habitat, fangst dato, antal, samler (finder) bedes oplyst og givet til Ole Martin (Zool.Mus.)

Dementi

Det er med beklagelse at redaktionen igen må dementere et par billearter der lidt for hurtigt er meddelt.

I Heterocerus nr. 5, under 'Fund Nyt' er oplyst at *Acalles commutatus* er fundet her i landet, efter megen granskning viste det sig at være et ekstremt lille eksemplar af *A. misellus*.

I Heteroererus nr. 6 er i listen over biller indsamlet på Sejerø oplyst *Harpalus melancholicus*, ændres til *H. tardus*.

Bukkejagten går ind

Vi mener, her på redaktionen, det er på sin plads at oplyse at bukkejagten går ind fra den 16. maj til 15. juli.

Side 9

*

*

*

*

Denne oplysning om jagttider skrives for at gøre dig opmærksom på at billefolket er jaget vildt i denne periode.

Nu er det tid at søge penge

Af
Palle Jørum

Schjøtz-Christensens Mindefond uddeler igen i år penge til projekter, der har til formål at støtte insektindsamlinger og -undersøgelser i det palæarktiske område, til fordel for Naturhistorisk Museum, Århus.

Der vil blive lagt vægt på projekter, der vedrører Danmark, specielt på faunistisk forsømte områder eller grupper, samt på projekter der har et bevaringssigte.

Ansøgningerne kan få yderligere oplysninger ved henvendelse til Naturhistorisk Museums entomologer. Ansøgningsfristen er 15 december 1998. Ansøgningen skal indeholde en projektbeskrivelse med budget. Der kan ikke forventes støtte til løn.

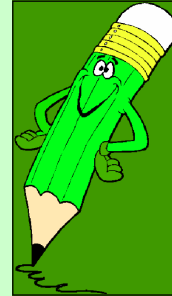
Adresse Naturhistorisk Museum,
Universitetsparken, 8000 Århus C.

Fra Heterocerus-redaktionen

Med dette nummer af nyhedsbrevet har vi fået ryddet op i vor beholdning af modtagne artikler. Selvom vi fortsat har nogle ideer liggende til fremtidige artikler, er det absolut nødvendigt at du sender os dit bidrag til Heterocerus. Vi ser derfor frem til at modtage spændende og interessante artikler indenfor billeverdenen.

Redaktionenens adresse:

Palle Jørum
Åløkken 11,
5250 Odense SV
Tlf.: 65 96 08 68

Jan Boe Runge
Sneglehatten 90,
5220 Odense SØ
Tlf.: 66 15 50 41

Ønsker du at sende en mail til en af ovennævnte personer kan du benytte Dansk Entomologisk Forenings hjemmeside:

<http://www.entoweb.dk>

klik på "downloads"

Side 10

*

*